

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 121 2000

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Lars Lönnroth, Stina Hansson

Lund: Per Rydén, Margareta Wirmark, Eva Hættner Aurelius

Stockholm: Ingemar Algulin, Anders Cullhed

Uppsala: Bengt Landgren, Johan Svedjedal, Torsten Pettersson

Redaktörer: Hans-Göran Ekman (uppsatser) och Anna Williams (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av

Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. A0, 752 37 Uppsala. Uppsatserna granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall inlämnas i form av utskrift och efter antagning även på diskett i något av ordbehandlingsprogrammen Word for Windows eller Word Perfect.

ISBN 91-87666-18-9

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2001

lättviktig. Här upprepas åtskilligt ur fabelfloran kring dikteren, men det sker trots allt i en välskriven och underhållande förpackning.

Det goda med Ekerwalds bok är att den nödvändiga gör en ny biografi på svenska å det snaraste för att minska de skador den vållat. På den engelska marknaden har nya biografier också aviserats, skrivna av ingen mindre än Frank Kermode respektive Katherine Duncan-Jones, den senare skicklig utgivare av och kommentator till sonetterna i den tredje serien av *The Arden Shakespeare* (1997). Onekligen stundar spännande tider för Shakespeare-intresserade.

Pär Hellström

Michael Robinson, *Studies in Strindberg*. Norvik Press 1998.

I sin senaste bok om Strindberg har Michael Robinson samlat ett antal essäer som belyser olika sidor av Strindbergs verksamhet. Det övergripande syftet är att skapa ett större intresse för Strindbergs författarskap i den engelskspråkiga världen. Genom att Strindberg skrev mycket och inom olika genrer tycks det ha varit svårt för den engelskspråkiga publiken att få något grepp om författarskapet. Begränsar man sig till att se på Strindberg som dramatiker är det också uppenbart att samtida kolleger, som Tjechov och Ibsen, tidigt hade större framgångar än Strindberg. Detta beror enligt Michael Robinson på att de förra tog upp samtidsproblem och använde en dramatisk struktur som de renodlade och i grunden aldrig förändrade. Strindberg däremot utvecklade och förnyade den dramatiska formen. I Tyskland gjordes banbrytande expressionistiska uppsättningar av Strindbergs senare verk. I England däremot kom aldrig expressionismen att få någon större betydelse och därmed rönt Strindbergs dramatik inget större intresse. Strindberg hade heller inte, till skillnad från Ibsen, några entusiastiska supportrar i England, som bemödade sig om att sprida kunskap om hans verk. Snarare kom Strindberg genom Ibsenintresset att få en än mer negativ framtoning som Ibsens misogyna motsats. Uppsättningarna av Strindbergs pjäser har varit sparsamma i England. Det dröjde också länge innan brittiska forskare började intressera sig för Strindbergs verk, medan det i USA redan på 1930-talet publicerats ett antal böcker om Strindberg.

Michael Robinson vill således underlätta för engelska läsare att ta till sig Strindberg. Hans bok är uppdelad i tre större avsnitt. Det första, "Narrative, Plot and Self", tar upp aspekter som Robinson tidigare skrivit mer utförligt om i boken *Strindberg and Autobiography* (1986). Den andra delen, "Plots, Plays and Performance" rymmer både textanalyser och en artikel om Strindbergs

kontakter med regissörer och skådespelare kring det praktiska teaterarbetet. Bokens tredje avsnitt, "From Naturalism to Modernism", inkluderar Strindbergs verksamhet som målare och hans musikaliska intressen.

Bredden i Strindbergs författarskap som enligt Robinson egentligen gjort att den engelskspråkiga publiken inte kunnat få något grepp om hans verk och därmed heller inte uppskattat författarskapet efter förtjänst, lyfts fram i boken. Just Strindbergs förmåga att skriva i så många olika genrer och hans ständiga strävan att förnya sig gör honom i Robinsons ögon till en, om inte bättre, så i alla fall intressantare författare än t.ex. Ibsen. Det är också i själva ambitionen som Michael Robinsons bok har sin styrka. Essäerna ger ju inte möjlighet till mer djupgående analyser av Strindbergs verk, men boken visar just vilken bred orientering Strindberg hade som författare och kulturperson. Därigenom skapas grunden för en ny förståelse av författarskapet hos den engelskspråkiga läsekretsen.

För en svensk läsare, som är insatt i författarskapet och forskningen kring Strindbergs verk, är kanske just de lite udda inslagen i Robinsons essäsamling de som främst tilldrar sig uppmärksamheten. I essän "Spela den så att Pontoppidan och Fru Nansen få blåskattar": Strindbergs Correspondence with Actors and Directors" ges en inblick i Strindbergs roll i det praktiska teaterarbetet. Det citat som Robinson valt till rubrik är dock, vilket han själv pekar på, inte särskilt typiskt för Strindbergs sätt att skriva till skådespelare: han låter sällan personliga kommentarer få någon större plats. Som Robinson konstaterar besökte Strindberg undantagsvis repetitioner utan hade framförallt skriftlig kontakt med aktörer och regissörer. Detta berodde inte på bristande intresse menar Robinson utan främst på att Strindberg mistrodde muntlig kommunikation som han menade medförde ett spel mellan individer där egenintresset stod i förgrunden. Däremot ansåg Strindberg att individen i skrift kunde fjärra sig från alla andra omgivande intryck. Vad förmedlade då Strindberg till skådespelare och regissörer? Michael Robinson framhäver hans sinne för sceniska detaljer, hans betonande av samspelet mellan tal och mimik och hans känsla för scenrummet. Strindberg hade också synpunkter på rollbesättning; det var viktigt att skådespelaren hade de rätta förutsättningarna att axla en roll. Vid instuderingen betonade Strindberg att skådespelaren skulle använda sig av egna känslomässiga minnen för att ge ytterligare djup åt rollen. Här drar Michael Robinson en parallell till Stanislavskijs metoder. Överhuvudtaget betonas att Strindberg utvecklade en syn på teatern och dess möjligheter som definitivt placerar honom i det tjugonde århundradet, till skillnad från en samtida som Ibsen.

Inte bara inom teatern utan också inom måleriet var Strindberg en förnyare. I essän "New arts, New Worlds"

framhäver Michael Robinson att Strindbergs konstverk från 1870-talet förebådar expressionismen.

Att Strindberg förnyade främst litterära former, men också teater och konst framgår tydligt i Michael Robinsons essäer och torde övertyga den engelskspråkige läsaren om storheten i Strindbergs konstnärliga gärning. Men hur går det med den bild av misogynen Strindberg som rotat sig i England? I ett avslutande kapitel "A Penance for Strindberg. Acting Women: or the Performing Self" sätter Robinson in Strindbergs kvinnoporträtt i ett teaterhistoriskt sammanhang. Artikeln ger en översikt över synen på skådespelaren som en "tabula rasa", något som under det slutande 1800-talet framförallt kom att gälla aktriserna. Och inte bara skådespelerskan utan överhuvudtaget kvinnan. Robinson pekar på hur kvinnligheten kom att förknippas med drift och hysteri. För mannen var den nya kvinnan med sina krav på jämställdhet ett hot och motdraget blev att visa att kvinnan saknade förutsättningar att ta ansvar för sitt liv. Akrisen kom att stå ytterst på skalan; som offentlig person blev hon liktydig med den prostituerade kvinnan, tillgänglig för alla. Detta är ju en vanlig bild i Strindbergs författarskap. Michael Robinsons essä sammanfattar den rådande bilden av akrisen/kvinnan i Strindbergs samtid och visar att hans misogyni inte var någon unik företeelse. Detta gör den väl knappast mer acceptabel men dock intressantare som tidsfenomen, något ju Robinson inte är ensam om att ha pekat på.

Att det tagit tid för Strindberg att nå fram till en engelskspråkig publik må vara men idag finns forskare som Michael Robinson, vars arbeten om Strindberg har stor betydelse för att sprida kunskap om författarens verk. *Studies in Strindberg* är lättillgänglig och ger en mångfasetterad bild av Strindbergs gärning. Den borde kunna locka både svenska och engelska läsare.

Margaretha Fablgren

Stefanie Würth, *Der „Antikenroman“ in der isländischen Literatur des Mittelalters. Eine Untersuchung zur Übersetzung und Rezeption lateinischer Literatur im Norden*. Helbing & Lichtenhahn Verlag AG. Basel und Frankfurt am Main 1998.

Att den äldsta norröna litteraturen till stor del består av översättningslitteratur är en sanning som först på senare decennier blivit ordentligt uppmärksammat. Det dröjde också till 1960-talet innan man på allvar började diskutera denna översättningslitteraturs förhållande till den inhemska sagalitteraturen. Numera har det dock blivit ganska vanligt. En stor insats inom detta forskningsfält har på senare år gjorts av Stefanie Würth, professor i nordisk litteratur vid universitetet i Tübingen. Hennes nu föreliggande „Habilitationsschrift“ behandlar en vik-

tig men hittills försummad corpus av norröna sagatexter, de s.k. „pseudohistoriska sagorna“, som bygger på latinska original och av allt att döma skrevs på Island av okända författare eller översättare under den „klassiska“ sagaskrivningsperioden på 1200-talet. Några är möjligen ännu äldre och kan därför ha övat ett visst inflytande på de berömda isländska kungasagorna och ättesagorna redan i sagaskrivningens barndom. Men inflytandet kan också ha gått i motsatt riktning, så att bearbetningen av de latinska källorna påverkats av det inhemska sagaberättandets formspråk och stil.

Stefanie Würth behandlar fem av dessa "pseudohistoriska" prosatexter, som i allmänhet är mycket fritt översatta, i vissa fall kraftigt bearbetade i förhållande till sina latinska original:

- (1) *Rómverja saga*, som skildrar Roms historia på grundval av Sallustius' båda klassiska historiemonografier från århundradet före Kristi födelse, *Bellum Iugurthinum* och *Coniuratio Catilinae*, plus Lucanus' heroiska versepos *Pharsalia* från första århundradet efter Kristus,
- (2) *Trójumanna saga*, en berättelse om trojanska kriget i huvudsak baserad på Dares Phrygius' senantika krönika *De excidio Trojae historia* (i kombination med vissa andra källor),
- (3) *Breta sögur*, en berättelse om briterarnas historia byggd på Geoffrey of Monmouths walesiska sagokrönika från 1100-talet, *Historia regum Britanniae*,
- (4) *Gyðinga saga*, en berättelse om det judiska folkets historia sammanstöpt av Bibelns apokryfiska Maccabeerböcker i kombination med 1100-talsteologen Peter Comestors encyklopediska bibelhistoria, *Historia Scholastica*,
- (5) *Alexanders saga*, en berättelse om Alexander den stores liv och härtåg tillskriven den isländske biskopen Brandr Jónsson (död 1264) och baserad på den franske 1100-talsdiktaren Gautier eller Walter ("Galterus") de Châtillons moraliserande vergilianska hexameterrepos *Alexandreis*.

För var och en av dessa fem texter söker Stefanie Würth bestämma dess litterära karaktär, proveniens, datering och förhållande till sina latinska förlagor. Hon försöker också dra slutsatser om texternas reception och litteratursociologiska miljö genom att undersöka hur de bevarats i medeltida handskrifter. I bokens sista kapitel företar hon slutligen en jämförelse mellan de behandlade norröna texterna och de s.k. "antikromaner" – t.ex. de franska *Roman de Thèbes* och *Roman de Troie* – som utgjorde en viktig berättelsetyp inom medeltidens höviska och franskinfluerade romandiktning.

Stefanie Würth visar övertygande, att de norröna texterna vad gäller såväl framställning som syfte starkt skiljer sig inte bara från sina latinska förlagor utan också från